

LIBRISWe know
books

Tatiana ȚIBULEAC s-a născut la 15 octombrie 1978 în Chișinău, Republica Moldova. Absolventă a Liceului „Julia Hasdeu” din Chișinău; licențiată a Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării a USM. Devine cunoscută publicului larg în 1995, când inițiază rubrica „Povești adevărate” în cotidianul *Flux*. Din 1999 face parte din echipa PRO-TV Chișinău în calitate de reporter, editor și prezentatoare de știri. Stabilită actualmente la Paris, unde lucrează în domeniul audiovizualului.

Debut editorial cu *Fabule moderne*, Editura Urma Ta, Chișinău, 2014; ediția a II-a, Editura Libris Editorial, Brașov, 2016. Cea de-a doua carte, *Vara în care mama a avut ochii verzi*, Editura Cartier, 2017, este distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2017), Premiul revistei *Observator cultural* și Premiul *Observator Lyceum* (2018). Romanul a apărut în franceză, spaniolă, norvegiană, germană, slovenă, slovacă, galiciană, catalană, poloneză și finlandeză.

Grădina de sticlă, al doilea roman al Tatianeii Țibuleac, apărut în 2018 la Editura Cartier, a fost distins cu Premiul Uniunii Europene pentru Literatură (2019). Tradus în franceză, germană, spaniolă, bulgară, norvegiană, slovenă, poloneză, greacă, croată, albaneză, cehă și neerlandeză.

„Întregul text (roman? poem?) este negocierea unei împăcări între conștiința tulburată a tânărului și mama sa muribundă, care redescoperă într-o ultimă vară împreună, petrecută într-un sătuc francez, o liniște care le-a lipsit întreaga viață. Ritmul textului urmează și el această coborâre în limburile verii, pornind prin mijlocul vârtejului acestei conștiințe tulburate (un stil agresiv, rece, argotic) și ajungând, în cele din urmă, la o liniște melancolică ce-și află corespondentul într-un stil poetic de cea mai bună calitate. Am semnalat și dubiile mele legate de încadrarea clară a textului într-un gen literar, el fiind în mod evident un produs hibrid, impur: este, așa cum am spus, notația unei anamneze, este roman, este poem (bornele lirismului fiind acele „definiții” ale ochilor mamei ce strălucesc din mijlocul câte unei pagini). Ce este acesta, însă, devine mai puțin important în fața implicațiilor dramatice ale intentio auctoris: paginile care-i pun față în față pe adolescentul care se imblânzește sub soarele verii și pe mama sa muribundă, care slăbește și pare a renaște/a se transforma în proximitatea morții, sunt, o spun cu toată responsabilitatea, de cea mai înaltă calitate. Adică superbe, mai pe șleau...”

Tatiana Țibuleac a scris o carte absolut memorabilă.”

Bogdan-Alexandru STĂNESCU

TATIANA ȚIBULEAC

Vara în care mama a avut ochii verzi

Roman

Ediția a XIII-a

3CARTIER

Din 1995, în toate librăriile bune

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95, E-mail: vanzari@cartier.md
cartier.ro
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe cartier.ro & cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks și pe cartier.ro & cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău,
Tel./fax: 022 21 42 03, E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău,
Tel./fax: 022 24 10 00, E-mail: librariadinhol@cartier.md

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lectori: Valentin Guțu, Em. Galaicu-Păun
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Design/tehnoredactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Tatiana ȚIBULEAC

VARA ÎN CARE MAMA A AVUT OCHII VERZI

Ediția a XIII-a, noiembrie 2025

Prima ediție a apărut la Editura Cartier în ianuarie 2017.
© 2025, 2024, 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018, 2017.
Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Țibuleac, Tatiana,

Vara în care mama a avut ochii verzi: Roman/Tatiana Țibuleac; coperta: Vitalie Coroban;
design: Marina Darii. – Ed. a 13-a. – [Chișinău]: Cartier, 2025 (Bons Offices). – 121, [1] p. –
(Cartier popular/colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4).

[5000] ex.

ISBN 978-9975-86-891-4.

821.135.1(478)-31

T 58

În acea dimineață, în care o uram mai mult ca oricând, mama împlinise treizeci și nouă de ani. Era mică și grasă, proastă și urâtă. Era cea mai inutilă mamă din câte au existat vreodată. O priveam de la geam cum stă la poarta școlii ca o cerșetoare. Aș fi ucis-o cu jumătate de gând. Pe lângă mine, tăcuți și speriați, treceau părinții. O adunătură tristă de perle false și cravate ieftine, venită să-și colecteze copiii nereușiți, ascunși de ochii lumii. Cel puțin ei făcuseră un efort ca să urce. Mamei îi era în cot de mine și de faptul că absolvisem totuși o școală.

Am lăsat-o să se chinuie aproape o oră, urmărind-o cum mai întâi s-a enervat, mergând încolo-încoace de-a lungul gardului, iar apoi a rămas în loc aproape plângând, ca un om căruia i s-a făcut o mare nedreptate.

N-am coborât nici atunci. Mi-am lipit fața de geam și am stat așa privind-o până au ieșit toți copiii – chiar și Mars în scaunul cu rotile, chiar și orfanii, pe care la poartă îi așteptau doar drogurile și ospiciile.

Jim, prietenul meu cel mai apropiat, mi-a făcut din mână și mi-a strigat să nu mă sinucid în vacanță. Era împreună cu părinții săi, care l-ar fi vândut la organe într-o secundă, dacă nu s-ar fi temut de gura lumii. Mama lui Jim, frumoasă și sidefată, a râs lung, cu bărbia ridicată și părul aranjat în trei straturi. Au râs și diriginta noastră psihotică, și proful de matematică, și directoarea – singurul om normal din toată școala. De fapt am râs toți ca de o glumă bună, pentru că chiar fusese o glumă bună. N-avea rost să ne prefacem când eram doar noi.

În plus, în ultima zi de școală profesorii noștri ar fi râs de orice doar ca să ne vadă plecați. Dacă nu pentru totdeauna, cel puțin pe vară – timp în care jumătate dintre ei ar fi încercat din nou să-și găsească un alt serviciu. Unii reușeau și atunci li se pierdea și urma. Alții însă, mai puțin norocoși, erau nevoiți să revină toamnă de toamnă în fața aceluiași elevi diabolici pe care îi detestau și de care se temeau. Mi-am desleiat fața de pe geam ca pe un abțibild uzat. Eram, în sfârșit, liber, iar viitorul meu avea ceva din solemnitatea unui cimitir împodobit.

Am început să cobor încet pe scări. La etajul doi, lângă biroul psihiatrei, m-am oprit și am scris pe perete cu cheile „CURVĂ”. Măcar de m-ar fi văzut cineva, aș fi spus că este mulțumirea mea pentru toți anii de consultații. Coridoarele erau însă pustii, ca după un cutremur. În școala noastră nu făceau purici nici infecțiile.

La parter, ca un rahat de câine, stătea Kalo – al doilea prieten din viața mea – și fuma o țigară în timp ce o aștepta pe o mătușă îndepărtată, care trebuia să-l țină la ea o săptămână. Mama lui Kalo plecase în Spania ca să îi facă masaj unui oligarh rus – varianta lui, desigur. În afară de Kalo, toți știau cu ce se ocupă de fapt maică-sa, însă tăceau, pentru că era un băiat ca lumea. Chiar era. Retardat, dar bun.

L-am întrebat dacă știe ce va face după mătușă și până să plecăm la Amsterdam, iar el mi-a spus că nu va face nimic. Ca și noi toți, de altfel. Nimicurile vor face nimic. În toți anii în care fusesem în acea școală, nu am auzit niciodată vreun coleg să se laude cu o vacanță – de parcă eram toți nu doar nebuni, ci și leproși. Era destul că ni se dădea voie să ne petrecem verile fără lesă și fără botniță. La ce bun să mai cheltuim o vacanță? Mi s-a făcut greață de Kalo, de Jim, de mine. Eram niște resturi umane – niște polipi și chisturi, și aceia operați –, însă aveam pretenții de rinichi și inimi. Întotdeauna mi-

plăcut anatomia. Mi se trage, probabil, de la mama, care ar fi trebuit să fie profesoară de biologie, însă a ajuns vânzătoare de covrigi. De la tata nu mi se trage nimic.

Am rămas și am fumat o țigară împreună, pentru că-l văzusem plouat și ferindu-și ochii, apoi mi-am amintit de sora lui mai mare, care se măritase în Irlanda cu un fermier. L-am întrebat de ce nu se duce să stea cu ea o săptămână, în loc de babă. Kalo mi-a răspuns ca unui idiot: se duce, sigur că se duce, i-a și trimis limuzina, pentru că soră-sa arde de nerăbdare să țină „țicnitura” pe vară. La despărțire i-am tras un pumn în cap, i-am zis că ne vedem peste două săptămâni la gară și să nu cheltuie toți banii. Kalo mi-a răspuns simplu că va fi.

De cum m-a văzut, mama a început a striga să mă mișc mai repede, căci nu plătise parcare. Mi-am aprins încă o țigară și am urcat în mașină fumând. „Iar fumezi iarbă, iar fumezi iarbă”, am auzit-o vorbind de una singură. Am deschis geamul și am scuipat în dreptul porții. Școala începu să se micșoreze în urma noastră împreună cu cei șapte ani din viață pe care i-am pierdut acolo prosteste, ca la un joc de noroc. Nu se schimbase nimic. Mika era tot moartă, iar eu încă voiam să lovesc oameni.

Pe lângă celelalte defecte, mama era mereu strălucitor de albă, de parcă înainte de somn își jupuia pielea și o ținea toată noaptea înmuiată într-o cadă cu smântână. Pielea ei nu avea niciun rid și nicio aluniță. Nu avea miros, păr sau alte urme de normalitate. Uneori mă întrebam dacă nu este doar o bucată de aluat însuflețit.

Din subsuori mamei îi creșteau doi săni ca niște mingi de rugby ținând în direcții diferite, iar din cap – un păr de păpușă, pe care ea îl purta împletit în forma unei cozi de sirenă. Coadă ei de sirenă mă înnebunea, în schimb era subiectul preferat de discuție al băieților de la școală.

„Sirena-în-călduri” îi spuneau toți și se pișau de râs când venea să ma ia acasă. Tata o numea „vacă proastă”. Noua femeie a tatei – „kielbasa”. Și doar eu eram obligat să îi zic „mama”.

Până în ziua de azi, când sunt aproape la fel de bătrân ca ea în acea vară, nu am întâlnit o femeie mai prost îmbrăcată. Nici chiar în cei doi ani în care, imediat după accident, am trăit lângă o întreprindere de prelucrare a peștelui din nordul Franței. Imaginați-vă peste o sută de femei urâte care se îmbracă zilnic doar pentru a ucide crabi, creveți, langustine și alte scârbe. Mama se îmbrăca și mai ridicol. Era și mai urâtă. Avea pantaloni, bluze și pededesubturi și mai nașpa decât toată fabrica, angajatele și crustaceele împuțite luate împreună.

Aș fi schimbat-o, dacă aș fi putut, cu orice altă mamă din lume în două secunde. Chiar și cu una bețivă, chiar și cu una care m-ar fi bătut zilnic. Bețiile și bătăile le-aș fi suportat doar eu, pe când urâtenia și coada ei de sirenă erau la îndemâna oricui. Le vedeau băieții la școală. Le vedeau profesorii și lumea din cartier. Cel mai grav însă era că le vedea Jude.

În unele seri în care ajungeam acasă după ore – eu fără a scoate un cuvânt tot drumul, iar ea vorbind prostii fără întrerupere – nu o puteam suporta. Îmi venea să o bag în mașina de spălat și să o pornesc la ciclul de opărit cearsăfuri. Să o închid în congelator și să o scot de acolo fărămițată. Să o iradiez. În acele momente în care mai aveam în cap fețele colegilor deformate de râs și pe Jude languroasă, gustând gumele lor porcoase, o voiam pe mama moartă.

Știam că toți râdeau de mine. Că băieții mă scuipau când treceam pe alături, iar Jude mă disprețuia. Că eram un nimic și că ar fi fost mai de bun-simț dacă m-aș fi dus și m-aș fi înecat naibii sau spânzurat, sau împușcat, sau orice altceva. Pentru că orice altceva ar fi fost superior față de ceea ce eram: produsul grețos al unei pielite albe.

La contribuția tatei nici nu voiam să mă gândesc. Gândul la tata îmi provoca vomă. Tata scăpase de mama, părăsind-o pentru o poloneză cu cercel în limbă. Divorțase, căci dacă ar fi ucis-o, cum ar fi preferat și cum ar fi fost mai repede, ar fi infundat pușcăria. Tata m-ar fi ucis și pe mine, dacă nu era sigur că voi muri oricum destul de repede.

Divorțul a fost scurt și l-a favorizat pe el. Mama însă, ca o proastă ce era, credea că a câștigat. Timp de o săptămână și-a sunat singura prietenă vânzătoare și i-a povestit cum l-a spart și l-a nenorocit pe dobitoc, pentru că eu rămăsesem cu ea. Doar bunica a prins firul, însă nu i-a zis mamei niciun cuvânt. „Se bucură și ea de ceva”, mi-a spus, „las-o”.

Nici nu vreau să îmi imaginez cât s-a bucurat tata când a auzit decizia judecătorului. Cred că a făcut pe el de fericire. Să scapi în aceeași secundă de doi oameni pe care ai plăti să-i vezi morți – era un noroc prea mare chiar și pentru un șofer de tir.

Așa arăta mama în dimineața în care împlinise treizeci și nouă de ani.

Eu aș fi dat-o la fiare vechi și aș fi început cu părul. Un singur lucru nu se lega în toată povestea aceasta – ochii. Mama avea niște ochi verzi atât de frumoși, încât părea o greșeală să îi irosești pe o față dospită ca a ei.

Ochii mamei erau o greșeală

5

Am ajuns acasă într-un târziu și m-am dus imediat la mine în cameră. Mi s-a părut ciudat că mama tăcuse tot drumul, dar m-am gândit că e din cauza bunicii, care ajunsese noaptea la spital. Ca să simtă că s-a născut, mama făcuse în acea zi tort cu smântână și cumpăraseră zece sticle de bere. I-am spus, nu fără o oarecare plăcere, că nu i-am luat niciun cadou. Mi-a răspuns că nu se supără. Invidiam capacitatea ei de a ignora lucrurile evidente. Eu o uram, tata o ura, singura ei prietenă vânzătoare o ura. Mika era moartă. Totuși, iată, făcuse tort și cumpăraseră bere. Măcar de-ar fi fost bunica acasă, dar nu era, iar asta însemna că nimeni, dar absolut nimeni în tot universul nu da nici doi bani pe ea, pe ziua ei de naștere sau pe viața ei, dacă tot veni vorba.

M-am apucat să număr banii pentru Amsterdam – făceam asta zilnic, de parcă de la numărât aceștia s-ar fi înmulțit. Erau toți, dar nici pe departe cât mi-aș fi dorit. De la bunica nu mai puteam fura, pentru că schimbase încuietura, probabil și ascunzișul, iar ea mi-a spus clar că nu finanțează sex și droguri. În timp ce mă gândeam la alte posibilități – toate penale –, mama a bătut la ușă și m-a chemat la masă. I-am spus să se care, pentru că nu îmi este foame, ea însă mi-a strigat că are mere coapte.

Asta o caracteriza pe mama cel mai mult: știa cum să amăgească oamenii. În plus, fața ei neroadă avea mereu o expresie de mirare aproape copilărească, care îi dezarma pe toți și care

a ajutat-o să vândă de-a lungul anilor tone de mâncare ieftină la prețuri astronomice. M-am dus, bineînțeles. Merele coapte erau slăbiciunea mea.

Masa de sărbătoare arăta de parcă cineva agățase o ghirlandă pe un tomberon. Pe o mușama nouă cu maci – bunica primise recent marfă la magazin – mama înșirase tot felul de grețosenii: pate din ficat de pește, castraveți murați, salam uscat cu bulgări de grăsime, aripi de găină coapte în maioneză, heringi în oțet, într-un cuvânt – toate bucatele ei preferate. Se vedea că trecuse și pe la „Kalinka” – alimentara rusească unde lucra prietena ei Kasza – și își făcuse pe plac cu o votcă.

Pe mijloc tronau farfuria cu mere coapte și un borcan de trei litri cu compot din piersici – pentru mine. Merele erau bune, am mâncat patru. Compotul era făcut de bunica, așa că ea nu avea niciun merit. De restul nu m-am atins.

Am rămas la masă mai mult decât plănuisem. Mă simțeam totuși ciudat că nu primise niciun cadou de la nimeni. Nu că ar fi meritat, însă ea a fost mereu atentă cu toată lumea și cumpăra flori frumoase și obiecte scumpe, chiar și pentru rudele imbecile ale lui tata. Stăteam ca la priveghi.

Mama vorbea din nou prostii despre lucruri la care nu se pricepea: drepturi pentru emigranți, reincarnare, energia reciclabilă. Îmi venea să-i mușc limba sau să i-o smulg și să o trec printr-o tocătoare. Singura modalitate de a-mi păstra calmul era să mă uit pe fereastră – ceea ce și făceam de jumătate de oră. Cineva scăpase lângă casa noastră o pungă cu smântână și acum în jur se vedeau peste tot urme albe. Mi se părea chiar frumos, parcă ninsese. Sau parcă niște oameni de zăpadă își ieșiseră din minți și se bătuseră în fața ușii până s-au topit. În orice caz, era o schimbare plăcută. De obicei, când ieșeam dimineața, găseam în prag doar mucuri de țigară și flegme tuberculotice. Bunica spunea că lumea scuipă mai des în direcția noastră pentru că suntem cei mai bogați din

Haringey. Avea dreptate într-un fel – nu eram iubiți în cartier –, deși și bunica era o proastă. Ea îi considera bogați pe toți oamenii care aveau pe masă salam. Apoi, mai era și oarbă, așa că nu vedea clar lucrurile.

La un moment dat mama devenise stranie: nu mai termina frazele, făcea pauze și a început a aduna mâncarea de pe masă, deși nu îndopase totul până la ultimul cartilaj. Era ceva schimbat în ea, dar nu puteam înțelege ce anume. M-am gândit că poate, în sfârșit, înțelesese cât de penibilă este toată această sărbătoare scremută și noi doi încercând să părem o familie fericită.

I-am spus un „La mulți ani!” sec – și asta era prea mult – și m-am ridicat să plec. Mama însă nu mă auzise. A scos din frigider tortul, care arăta ca un găinaț, doar că mai mare, și m-a rugat să suflu în lumânare împreună cu ea. „Hai, Aleksy, hai, poate fi ultima dată”, a râs. Cel puțin avusese bunul-simț să aprindă o singură lumânare, deși bineînțeles că le-a cumpărat pe toate 40. În caz că una nu avea să se aprindă. Apoi mama s-a schimbat brusc la față și mi-a spus că avem de vorbit ceva important.

Trecuse aproape o oră – în care a vorbit doar ea – și tot nu știam ce să cred. Era clar că își ieșise din minți. Întrebarea era dacă puteam să profit cumva de situație. I-am spus că mă voi gândi peste noapte și m-am dus la mine în cameră. Am găsit-o dimineața dormind cu capul pe masa de la bucătărie, cu mâinile de tort și înconjurată de șase sticle goale.

Eram de acord.

După nouă ore de mers cu mașina, în care ne-am oprit de nouă ori ca mama să vomite pe autostradă și în brusturi, și în latrinele publice, și pe geamul unui microbuz cu bătrâni în cărje porniți la mare, iar o dată ca să aruncăm voma ei adunată în sticla de plastic pe care o ținea între genunchi, am ajuns. „În Paradis!”, a chițcăit ea bătând din palme, în timp ce eu încercam să calculez cât m-ar costa să ajung înapoi la Paris cu mașina, iar de acolo la Londra cu trenul și să îi prind totuși pe Jim și Kalo vineri la gară. Aveam la mine niște euro și niște lire, dar eram gata să fur, să mă prostituez sau să comit orice altă infracțiune justificată, ca să scap de acolo.

Mama a coborât din mașină prima, a vomitat pentru a paisprezecea oară și s-a aplecat ca să-și lege șireturile la adidași. Pe îndelete, cu fundul gigantic ridicat în aer ca o caisă răscoptă, chiar în nasul șoferului. Nu-mi venea să cred. Creatura asta, după care plâneau toți regizorii de filme absurde din lume, era mama. Și nici măcar nu juca vreun rol.

Șoferul era încântat. Se pare că își dorise mereu să studieze în plină zi niște chiloți de femeie fără a fi arestat și acum avea ocazia. Porcul naibii. Poarca naibii. Voiam să lovesc.

„Numeri până la o sută și dorința de a lovi dispere”, mi-a spus psihiatra de zeci de ori, dar nici ea nu știa mare brânză, pentru că odată îmi făcusem mâna zob imediat după consultație, încercând să scot o cola din distribuitor. Cola nu ieșea, autobuzul deja venise, eu mă grăbeam. Am numărat până la trei și am început să lovesc până am înroșit toată stația. N-am fost închis atunci doar pentru că polițistul se știa cu directoarea de la școală, iar aceea candida la nu știu ce post în Primărie.

Vocea mamei mă irita mai puțin dacă aveam ochii închiși. Am început să număr în gând. Ne aflam undeva în nordul Franței, nici nu știam precis unde, însă mă simțeam de parcă